

Τμήμα Αρχιτεκτόνων, Πολυτεχνική Σχολή ΑΠΘ

Συζήτηση με θέμα: «Σχολή - Πανεπιστήμιο - Ευρωπαϊκή εκπαιδευτική πολιτική.»
Δευτέρα, 10 Μαΐου 2004

Εισηγητής: Καθηγητής Π. Τζώνος

Θέμα εισήγησης:

Ποιοί είμαστε, τι θέλουμε και τι μπορούμε να κάνουμε ως Έλληνες αρχιτέκτονες πανεπιστημιακοί

Là où nous sommes, il n' y a pas de crainte urgente, René Char

Την Τρίτη, 11 Νοεμβρίου 2003, και με αφορμή το ζήτημα της ολοκλήρωσης των ΑΕΙ, είχαμε οργανώσει στο Τομέα μας μια συζήτηση με θέμα «Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική και Ελληνικό Πανεπιστήμιο». Η δική μου συμμετοχή ήταν η αναπόφευκτη εκδήλωση με τίτλο «Πολυκόμιο πλαίσιο, μέσα στο οποίο εντάσσεται η Ευρωπαϊκή Εκπαιδευτική Πολιτική και οι "δικές μας" επιλογές». Σε συνέχεια κατέγραφα την αρχικά προφορική μου εισήγηση, και την έθεσα στη διάθεση των μελών του Τομέα. Είναι το ίδιο κείμενο που μοίρασα πρόσφατα, όπως είναι και η προχωρημένη συζήτηση, ώστε να μην χρειαστεί να επαναλάβω σήμερα τα εκεί αναπαρουσιάζω, αλλά να προχωρήσω παρακάτω.

Πρώτα όμως θα θυμίσω τηλεγραφικά το περιεχόμενο της εισήγησης εκείνης, προτού πιο αυτό που έχω σήμερα να πω:

Παραμυθίζοντας εμάς, εμένα, το εργαζόμενο και διεραζόμενο, με αθηνάια σαφή κατά την Pax Romana, θέλησα να υπαινιχθώ δύο πράγματα: Πρώτα να φέρω στα ιστορικά μέτρα της την προσπάθεια ενός διανοούμενου να αντιληφθεί και να αντιδράσει μέσα στον κόσμο που τον περιβάλλει. Και δεύτερο να δηλώσω την θέλησή και την πίστη μου, ότι ο διανοούμενος μπορεί και έχει νόημα να σκεφτεί και να αντιδρά, όταν αυτό γίνει μέσα από την ψυχρακμή του κόσμου που τον περιβάλλει.

Η δική μου περιγραφή του κόσμου, το οποίο περιβάλλει το μικρό μας Τμήμα Αρχιτεκτόνων, προσπάθησα να είναι τουλάχιστον ψύχραμη. Το αν είναι και ορθή επανάκριση στην κρίση και της περιμετρικής συζήτησης.

Συνοψίζω επιγραμματικά:

- Άνθρωπος σε εκείνα που πιστεύουν ότι κινούνται προς το τέλος της κοσμολογικής φάσης της νεωτερικότητας, αλλά ακόμη δεν ακουμπήσε το κινούμενο αντικείμενο παράδειγμα, κολιμημένοι μέσα στις τυπικές αναμορφώσεις μια τέτοια μεταβατική πολιτισμική φάση. Είναι χαρακτηριστικό ότι δεν υπάρχει ούτε μία πειστική, ή έστω μη πειστική, θεωρία για το πώς πρέπει να είναι το μέλλον, ενώ όλες οι προεκτάσεις του παρόντος οδηγούν σε αδιέξοδο. Αυτό είναι και ο ορισμός μιας μεζιζόνος κρίσης, μιας κρίσης κοσμοαντίληψης.

- Κάτω από αυτήν την γενικότερη συνθήκη έχει εκκοσμοηθεί ένα νέο παγκόσμιο μοντέλο, μια νέα πραγμάτωση, η οποία χαρακτηρίζεται από την εγκαθίδρυση της οικονομίας κάτω από τον οικονομικό, πολιτικό και στρατιωτικό έλεγχο της Pax Americana.

- Η Αμερική έχει φθάσει στο απόγειο της ισχύος της ενώ παρουσιάζει ήδη εκφυλιστικά φαινόμενα "αυτοκαταρκοτικού τύπου". Παράλληλα αυτό ούτε έχει ούτε έχει τη δυνατότητα να παίζει το παιχνίδι της μοναχικής παγκόσμιας υπερέδωξης. Μεγάλης αντίστασης πλέον διαμορφώσαν στην Άπω Ανατολή, ενώ η Ευρώπη, με εφεδρεία την ανασυγκροτούμενη Ρωσία, προσπαθεί να μπει στο παιχνίδι, τουλάχιστο ως περιφερειακή δύναμη πολιτικής τάξεως.

- Αυτό εκφράστηκε πολιτικά στη Σύνοδο της Λισσαβώνας, όπου τέθηκε ο στόχος, μέχρι το 2010 να καταστεί η Ευρώπη η πιο ανταγωνιστική και δυναμική οικονομία. Στη Βαρκελώνη το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο διαπίστωσε την πρόκληση προς τα ευρωπαϊκά εκπαιδευτικά συστήματα να γίνουν "παγκόσμια αγορά" μέχρι το 2010. Εκπαίδευση αυτή εκφράστηκε με τις συνθήκες των ευρωπαϊκών υπουργικών συμβουλίων στην Βιέννη το 1999 ("Bologna process"), στη Πράγα το 2001 και στα Βερολίνο το 2003. Η διατύπωση-κλειδί της Σύνοδο του Βερολίνου 2003 είναι «making Europe the most competitive and dynamic knowledge-based economy in the world» με όραση până το 2010. Δεν έχει σημασία αν ο στόχος είναι επιτεύξιμος. Σημασία έχει ότι δηλώνει φόβο, αν όχι πανικό.

Αυτή είναι η γενική περιβάλλουσα κατάσταση κατά την δική μου εκτίμηση.

Το πρώτο λοιπόν είναι ποιο είμαστε εμείς, η έλλειψη πανεπιστημιακοί και ειδικότερα εμείς οι αρχιτέκτονες και τι θέλουμε ή τι μπορούμε να κάνουμε.

Το πρώτο που έχουμε να κάνουμε είναι να καταλάβουμε ποιο είναι το γενικότερο πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργούμε. Και το δεύτερο, να κρίνουμε ποιες είναι οι καταλληλότερες ενέργειες, που εμείς μπορούμε να κάνουμε.

Θα δώσω συνοπτικά τις δικές μου σκέψεις στο γενικό αυτό ερώτημα, για να προχωρήσω σε ειδικότερα ζητήματα, που μας ενδιαφέρουν αμεσότερα.

Πιστεύω ότι από την μια πλευρά πρέπει να πάρουμε στα σοβαρά, δηλαδή ως δεδωμένες και νομοτελεσματικές, τις γενικές πολιτικές τάσεις που αναπτύσσονται στην ΕΕ, γιατί δεν μπορούμε να κάνουμε και διαφορετικά. Δηλαδή, δεν μπορούμε να κάνουμε πιας δεν βέλπουμε τι συμβαίνει και τι μας έρχεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, από το μεγάλο δύναμη κράτος, του οποίου είμαστε μια μικρή επαρχία. Είτα τίποτα μόνο αποφασιστικών ότι είναι παρά μια μέση φερόρας και αιώματες χρόνια.

Από την άλλη μεριά, πρέπει να καταλάβουμε ότι μια μικρή επαρχία έχει κι αυτή τις ιδιαίτερότητές τα δικά της ειδικότερα συμφέροντα, που ενδεχόμενες αντιπέναντα σε ορισμένα γενικότερα. Απλάως, αν δεν έχει συνειδητοποιήσει, η επαρχία, τις ιδιαίτερότητές και τα ειδικά της συμφέροντα, δεν υπάρχει κανείς άλλος να το κάνει γι' αυτήν. Και απλοϊστικά θα μπορούσε βουλαγμένει νόημα στην γκρίνια της.

Σε πόσα επίπεδα αυτού του πλέγματος ζητημάτων μπορεί κανείς να δράσει; Στα γνωστά τέσσερα και με τους συνήθεις τρόπους:

- Στο επίπεδο της ευρωπαϊκής εκπαιδευτικής πολιτικής δρα κανείς με τους τρόπους που μπορεί να δράσει ένας πολίτης.

- Στο επίπεδο της ελληνικής εκπαιδευτικής πολιτικής επίσης, αλλά εδώ μπορεί να δράσει και μέσα από το «μεικτός χαμηλότερο» πανεπιστημιακό επίπεδο.

- Στο επίπεδο της πανεπιστημιακής πολιτικής των πανεπιστημίων του, μπορεί κανείς να δράσει μέσα από τον πανεπιστημιακό συνδικαλισμό, τις θεματικές δυνατότητες εμβέθυνσης που παρέχουν οι Σχολές και τα Τμήματα, και το προσωπικό του ενδιαφέρουν για ανάληψη πανεπιστημιακών ιδιοματιών.

- Στο επίπεδο την πολιτικής του Τμήματος, αλλά και προσωπικά κανείς ενάμιση ενωπία. Βρίσκεται εκεί με την προσωπική του ευθύνη απέναντι στην προσωπική ευθύνη των άλλων μελών του Τμήματος.

Όλο να δηλώσω απερίφραστα ότι, στην φάση που βρισκόμαστε, θα αισθανόμαστε να χώνω τον χρόνο μου αν εμπλεκόμαστε σε μια συζήτηση για την ολοκλήρωση των ευρωπαϊκών πανεπιστημίων και των εκεί απαιτήσεων.

Περιορίζω μου είναι ότι υπάρχουν για εμάς, για όλους, δύο τρόποι μεταχρηματισμού: Ο από κάτω προς τα επάνω (ο ενεργητικός) και ο από επάνω προς τα κάτω (ο παθητικός). Με απλό λόγια, ο πρώτος συνίσταται στο ότι πρώτα απ' όλα πρέπει να απόψουμε το πηλί που, για να μπορούμε όχι μόνο να μιλάμε, αλλά σκεφτόμαστε και για παραπάνω. Η εσωτερική σταθεά δεν είναι μια μόνο τεχνική αλλά και διανοητική πρόβλημα. Ο δεύτερος μεταχρηματισμός, που έρχεται από επάνω, σημαίνει ότι κάποια μέρα θα γινόμαστε κάτι άλλο, χωρίς ακριβώς να έχουμε γιατί, χωρίς να έχουμε αναγκαστικά και άστατα εξουθενή ο' αυτό από την αλλαγή του περιβάλλοντός μας.

Θα συνεχίσω με ορισμένες απόψεις μου για το επίπεδο του Πανεπιστημίου και το επίπεδο του Τμήματος, από την οπτική του πρώτου, του ενεργητικού μεταχρηματισμού. Οι απόψεις μου αυτές κατατάσσονται από τα βιώματα των τελευταίων δεκαετιών.

Στο σημείο μου σας μοίρασα ορίζω τα δύο βασικά καθήκοντα κάθε δυνάμει (και εμείς ανήκουμε στους αδύναμους), κάπως έτσι:

(α) Βιολογική επιβίωση. Αυτή, στην περίπτωση ενός Τμήματος Αρχιτεκτόνων, πιστεύω ότι ορίζεται ως εξής: Ο μέσος όρος των αποφάσεων μας να μπορεί να βρει δουλειά σε μια Ευρώπη του αύριο. Αν αυτό είναι έτσι, τότε ακολουθεί η ερώτηση τι μας εμπόδιζο να το πετύχουμε, ή τι πρέπει να κάνουμε για να το πετύχουμε - πώς να φτιάξω, γιατί είναι ζήτημα βιολογικής επιβίωσης.

(β) Πνευματική επιβίωση. Αυτό είναι ένας κόπος δύσκολότερος. Συνεπάγεται να επιδιώξουμε την πολιτιστική επιβίωση ως Έλληνες, ή ως Ευρωπαίοι, ή ως οποιαδήποτε πολιτισμική ομάδα με την οποία θέλουμε πάντως ναμίζουμε ότι ταυτιζόμαστε. Δηλαδή να καλλιέργησουμε, μέσα στο πλαίσιο του εριστού, κάποιες αξίες που θεωρούμε ότι προτιμώμε να μην εγκαταλείψουμε.

Είμαι απολύτως βέβαιος για την απόλυτη και δραματική προτεραιότητα των παραπάνω καθήκοντων. Αλλά δηλώνω απολύτως ανίκανος να κάνω οποιαδήποτε συνθετική πρόταση. Αυτό είναι σίγουρα δέγμα αναρχικής καθήγησης, την οποία δεν αισθανόμαστε τις προηγούμενες δεκαετίες.

Θα προσαγγίλω λοιπόν την αναζήτηση από την ανάληψη, αποφασικά, προσπαθώντας να ακιναορήσω τα κύρια σημεία των δυσκολιών που στις προηγούμενες δεκαετίες μας οδήγησαν ή με οδήγησαν σε αδιέξοδο. Θα είμαι συνοπτικός, σχεδόν αφαιρητικός.

1. Ο εκσυγχρονισμός-εκδημοκρατισμός του ελληνικού πανεπιστημίου από την παλιά του δομή, την δομή της έδρας, στην νέα του δομή, αυτήν του 1268, εξελίχθηκε ανατομα. Τέτοιου είδους στρεβλώσεις βέβαια δεν συναντάμε μόνον στην ανώτατη παιδεία, αλλά είναι χαρακτηριστικές για τις περισσότερες προσπάθειες εκσυγχρονισμού (εδώ με τον κοινωνιολογικό όρο...) της ελληνικής κοινωνίας και οφείλονται σε δομικά της χαρακτηριστικά, που δεν έχει νόημα να τα συζητήσουμε εδώ.

Η ουσία πάντως είναι ότι ούτε ο νόμος ήταν φορέας (από ανάκληση των συντακτών του) ούτε η εφαρμογή του φρονιμή (από ανάκληση του σώματος των πανεπιστημιακών). Έτσι, ενώ οι άποψεις μεταρρυθμιστές έγιναν στις αρχές του '70 στα δικαιοκρασιακά πανεπιστήμια ισορροπία γρήγορα και λειτουργήσαν ικανοποιητικά επί 30 χρόνια, μέχρι που εμφανίστηκε η σημερινή νέα κρίση, το ελληνικό πανεπιστήμιο δεν ισορροπήσει, που έλπιόν τα τελευταία 10 χρόνια τείνει να ισορροπήσει σε μία ανισορροπία ισορροπία, την οποία εζώμε σήμερα.

Ποιο ήταν το κύριο πρόβλημα του νόμου; Η γνώμη μου είναι ότι ο νόμος δεν ήταν "πανεπιστημιοκεντρικός" αλλά "πολιτικοκεντρικός". Δηλαδή δεν υπήρξε πρωτευνόντως προϊόν γνώσης που ή ήταν και τι είναι «πανεπιστήμιο» και τα παράγωγα αλλαγής ενός πανεπιστημίου για την Ελλάδα. Αυτό έδωσε περιθώριο σε κάθε είδους τάσεις και συμφέροντα, προσωπικά ή συνδικαλιστικά, να μετεβούν και όχι να απολυθούν από την καθολική αναπόφαση. Έτσι μετά από διάφορες άλλες εξίσου ιδιόρρυθμες φάσεις, που όλοι θυμίζουμε, φθάσαμε σε εκλογές πανεπιστημιακών οργάνων, τίποτα που φθάσαμε, φθάσαμε σε εξοτικοί της πανεπιστημιακής εκλογής μέσα στα Τμήματα με την συνολοειθή ακινητοποίηση κάθε δυνατότητας δημοκρατικής ήμισης συνθηκών αποφάσεων, στην εκτός ομοκρατικού ελέγχου διακυβερσίωση των κρίσεων του διδακτικού προσωπικού, στην αποδιοργάνωση της λειτουργίας του οργανωμένου φοιτητικού σώματος.

Αυτό όλα καταλήγουν σε αποσάθρωση των ιδίων των εννοιών. Τι σημαίνει για μένα σήμερα "οι βασικές" ; Κάποτε νόμιζα ότι το ήξερα, σήμερα δεν το γνωρίζω. Τι σημαίνει κατάσταση και κυριώς έλεγχος λειτουργίας εκπαιδευτικού προγράμματος; Τι σημαίνει πανεπιστημιακός χώρος; Οι έννοιες είναι το βασικό εργαλείο της αίσθησης και της συνειδήσεως.

Προσωπικά πιστεύω ότι σήμερα χρειαζόμαστε μια δραματική αναόληση του νόμου πλάσιου. Αλλά αν με ρωτούσαν προς το πού, δεν θα είχα να απαντήσω. Γιατί οι απαντήσεις σε τέτοια ζητήματα δεν είναι προσωπικές, και οι αυλολογικές απαντήσεις, εκτός από την πρόθεση, κερδοσκοπεί και κοινά εννοιολογικά εργαλεία. Νομίζω ότι αυτό δοκιμάζουμε να κάνουμε στις συζητήσεις αυτές.

Συνεχίζοντας την αποφαστική προσέγγιση, θα προσπαθώ να εντοπίσω και άλλα επιμέρους αρχνικά φαινόμενα, το οποίο δεν θα έπρεπε να χαρακτηρίζουν το Πανεπιστήμιο και το Τμήμα μας.

2. Κατά τις δύο τελευταίες δεκαετίες, το πρώτο για μένα υπήρξε βασικό: Θα ήταν δυνατό, μέσα στην ασφαλή κατάσταση που δημιουργήθηκε, να υπάρξει στο Τμήμα μας ένα μίνιμουμ κοινότητας για ορισμένα βασικά ζητήματα, όπως π.χ. το πρόγραμμα σπουδών; Ένας άλλος αυλολογικός αντίστοιχος στην αποδιοργάνωση; Φαίνεται ότι αντικειμενικά δεν ήταν δυνατό. Και όμως, το Τμήμα μας έχει επαρκή αριθμό σημαντικών στελεχών, που λογικά θα έπρεπε να μην διαφάνον στα αυτονόητα. Επίσης, αν εξαιρέσουμε τα τελευταία χρόνια του τελεσιτικού σχηματισμού με τον διπλασιασμό των φοιτητών, δεν μας έλειπε ούτε ο χώρος ούτε τα χρήματα. Ένα ποσοστό συμπληρωνόταν με την είσοδο νέων, που έχουμε γίνει οι συνήθεις τρωαδαίτες περιώνυμα μεταπολιτισμικών σχολών Ευρώπης και Αμερικής. Η πρόσφατη εμπειρία του διατηρητικού μεταπολιτισμικού μοριακού είναι στο οποίο μετέχω, συντηρεί στην διαπίσωση ότι δεν έχουμε αντικειμενικό πρόβλημα για την επίτευξη καλών, μέχρι πολύ καλών ευρωπαϊκών στόντατος. Τι συμβαίνει;

Ο βασικός λόγος, τον οποίον έχω εδώ και πολύ καιρό διαπιστώσει, είναι το "πρόβλημα εξουσίας". Δυστυχώς πατέ στην ιστορία πολυάνθρωπων οργανισμών δεν υπάρχει να λειτουργήσει ως άδρασμα προσωπικών προτιμήσεων, δηλαδή με βάση την καθολική συνείδηση. Δεν θέλω να εκπεταλώ ο' αυτό. Πάντως και το πανεπιστήμιο ήταν και είναι, και πρέπει να είναι, ένας χώρος αντιπαλότητας, αντιπαράθεσης απόψεων, όπου η δημοκρατικότητα δεν συνίσταται στην αλληλοεξουδετέρωση των αντιπαροσβέτων απόψεων, με αποτέλεσμα την ακινησία, αλλά στην ελεύθερη απόπειρή τους, γύρω από συγκεκριμένους πυρήνες, οι οποίοι ανάλογα με τον συχεταρά δύναμης, δίνουν το πρωτεύοντα νόνο, τον χαρακτήρα στην Σχολή, στο πρόγραμμα σπουδών κ.ο.κ., αφήνοντας χώρο διαφοράς και στους άλλους. Αλλάως η σχολή καταλήγει σε γέλοιοραφία της αντιστροφής του συστήματος της έδρας, με περισσότερα λειτουργικά μειονεκτιμήματα απ' ό,τι εκείνα.

Ο νόμος πλάσιου επερώλασε τον ρόλο αυτόν στον τομέα, αν θυμάστε ακόμη την μαγική αλλά και ασφαλή λέξη κλειδί της εποχής εκείνης. Ο ρόλος αυτός συμπληρωνόταν με την κερήγηση των βαθμίδων των διδασκόντων, που θα αντιστοιχούσαν σε ομολογικές κρίσεις. Και τα δύο ούτε καλό σχεδιασμένα από τον νόμο ήταν, ούτε λειτουργήσαν κάτω όπως ο νόμος το ήθελε.

Αν τα έχωσουμε όλα αυτά, και ρωτήσουμε ποιο είναι το ζήτημα σήμερα, τι απόνηση οι Απλή; Και πάλι δεν την γνωρίζω. Μπορώ μόνο ίσως να περιγράψω το χαρακτηριστικό της απόνησης: α. Απλή; και λειτουργική, δηλαδή εκπαιδευτικώς-κεντρική, οργάνωση της διδασίης και της διδασκαλίας, σε εκπαιδευτικώς-διανοητικές μονάδες, β. Δομή, δηλαδή ανακλιτή και εκ κερήγησης εξουσία σε μέλη του Τμήματος ανεξαρτήτως βαθμίδας, που κατά η συνείδηση της πλειοψηφίας έχουν την σχετική ικανότητα και το κύρος για την υπεύθυνη διεύθυνση των εκπαιδευτικώς-διανοητικών μονάδων, με υποχρέωση ενημέρωσης και απολογισμού στους Τομείς και στην Γενική Συνέλευση. γ. Το σύνολο αυτών των υπευθύνων, μπορεί να συγκροτεί ένα διεγερμένο ΔΣ, με διοικητικό και εκπαιδευτικό αντικείμενο. Ξέρω ότι δεν λέω τίποτε πρωτότυπο. Λέω πράγματα αυτονόητα, και σε εφαρμογή σε όλες τις "λογικές" σχολές της Δύσης.

Βέβαια έχω πλήρη συνείδηση ότι σε εμάς σήμερα, λόγω των παραπάνω ιδιομορφιών, αυτό δεν μπορεί να γίνει παρά μόνο με τη συνείδηση και τη συνεχή στήριξη της ποιστικής και αριθμητικής πλειοψηφίας των διδασκόντων.

3. Όπως παντού, ο τρόπος επίλυσης του κεντρικού προβλήματος εξουσίας και της απόνησης και τον τρόπο επίλυσης των επιμέρους προβλημάτων, διοικητικών και εκπαιδευτικών. Θα αναφέρω ορισμένα ενδεικτικά, από πρόσφατα βιώματα. Και θα προσπαθώ να δείξω ότι κανένα δεν είναι αμιγές, αλλά περιλαμβάνει και εκκφράζει το σύνολο των προβλημάτων του Τμήματος.

Ας πάρουμε τα ζητήματα στην σχετική εκκοσμοημένη των φοιτητών σε ομάδες διδασκόντων και της προσαίτησης μαθημάτων. Προφανώς η ελευθερία της διδασκαλίας και της μίσθησης είναι υψηλό επιπέδο αποδεκτές αρχές στην πανεπιστημιακή ζωή. Όπως και οι εκλυριστές του πολιτίι, το δικαίωμα της άσκησης κ.ο.κ. Εδώ η ερώτησή μου είναι απλή: Θα αποφασίσουμε ή όχι ότι στα συσταματικά κατοχυρωμένα δικαιώματα του πολιτίι δεν συμπεριλαμβάνεται και η ελευθερία της κατά βούληση απόφασης, όπως δεν συμπεριλαμβάνεται και η χωρίς όριση ομίση σε εδοκίμο οικόπεδο; Και αν αποφασίσουμε το αυτονόητο, τι θα κάνουμε στην περίπτωση που ένας διδασκόντων καταλάβει με τα αυτονόητα της τον κόμβο της πλατείας Βαρδαρίου, διεκδικώντας το δικαίωμα του ελεύθερου πάρκινγκ και θεωρώντας ότι αυτή είναι η ελεύθερη επιλογή της; Θα συνεχίσουμε να λειτουργούμε το υπόλοιπο οδικό δίκτυο της πόλης με την πλατεία Βαρδαρίου γεμάτη σταθμεμένα οχήματα ελεύθερων πολιτών; Ποιο είναι "οι πολιτές";

Η απόνηση είναι κρίσημη. Υπάρχει στο προηγούμενο ζήτημα της εξουσίας. Η σύγκρουση είναι μέσα στην λειτουργία κάθε συστήματος. Και την ευθύνη της σύγκρουσης έχει ή εκδότης εξουσία. Αν δεν υπάρχει διοικητικό σύστημα εξουσίας, κανείς δεν αισθάνεται αρμοδιός, όχι να ενεργήσει, αλλά ούτε καν να σκεφτεί ...

Ας δομή τις συνέπειες των παραπάνω χωριστά για τους διδασκόντες και τους φοιτητές.

Η νομοτελεσματική κατάληξη της συμπεριφοράς κάθε διδασκόντων, όταν βρίσκεται ατομικά απέναντι στο πρόβλημα να μην μπορεί, λόγω της ανισοκατανομής, να κάνει στοιχειώδες το μπάτσο του, είναι η απελισία και η ακύρωση, που εκκφράζεται πρακτικά ανάλογα με την προσωπικότητά του: Είτε βρίσκει τρόπο να εγκαταλείψει το μπάτσο, είτε το υφίσταται ριχνώντας την ποιότητα, σε βαθμό που να μην αναγνωρίζεται τον αυτό του. Αντίστοιχη συμπεριφορά έχει και στην περίπτωση που εμιασεί την ανακίνηση ορισμένων κύριων διδασκαλίας, δουλειά να από ένα εξήμηνο, και σε έναν μήνα οι χώροι είναι διαδύματα. Το βασικό πρόβλημα δεν είναι οι, έτσι κι αλλιώς περιορισμένοι πόροι να αναλωθούν, αλλά το γεγονός ότι αναλώθηκε ο διδάσκων. Και πότε, από παρρησία και από προσωπική εμπειρία, ότι ένας διδάσκων δεν μπορεί στην πανεπιστημιακή ζωή να ανταλλάξει περισσότερο από μία, δύο, τρεις φορές χωρίς να φθάσει στην εσωτερική απόπειρη. Για να μην επέλθει το μοιραίο, είναι απαραίτητος λοιπόν κάποιος μηχανισμός με την δυνατότητα να δημιουργεί συνθήκες μη ανάλωσης των διδασκόντων. Αυτόν ονόμασε παραπάνω μηχανισμό εξουσίας.

Ας ερμηνεύσω τώρα στην πλευρά των φοιτητών. Δεν έχω αλλάξει την γνώμη που ανέκαθεν έχω για τους φοιτητές. Έχουν πάντα, ή σχεδόν πάντα, δικαί, αλλά κατά κανόνα δεν έχουν πού και πού να το βρουν. Να πω ένα από παράδειγμα: Έχουν δικαίωμα να προτιμούν έναν πια εξώ από έναν λιγότερο εξώ διδάσκοντα. Και προφανώς βέλπουν υποστά του μόνο την λύση της ελεύθερης ελογής διδασκόντων, καταφέροντας όμως τον ίδιο τον λόγο της ελογής τους, αφού εκκρίβει έτσι ακυρώνουν την ποιότητα του "εξώου" διδασκόντα. Η λύση δεν βρίσκεται φυσικά στα χέρια των φοιτητών αλλά των διδασκόντων. Συγκεκριμένα, πρόκειται για την λύση ενός διπτού προβλήματος: από την μια μεριά ομολογήηση των διδασκόντων και σύμφωνη με αυτήν ανάθεση ή μη ανάθεση αυτώνωνος διδασκαλίας, και από την άλλη, οργανωτική αντιμετώπιση του φυσικού και παγκοσμίου φαινομένου, ορισμένοι διδασκόντες να είναι πιο όδει από άλλους (το δεύτερο λοιπότερο προφανώς μέσω ενός ισχυρού παντοκρατισμού).

Ο νόμος απλά θύνα στους φοιτητές εξουσία στην συνείδηση του πανεπιστημίου. Πρέπει όμως να συμφωνήσουμε, ή να διαφωνήσουμε, ότι αυτή η συνείδηση έχει από τα πρώτα διαφορητικά χαρακτήρα από εκείνη των διδασκόντων. Θα κατέγραφα τις διαφορές με τους διδασκόντες. Η εξουσία των φοιτητών δεν μπορεί ποτέ να κατοργήσει τον σχετικό μαθητές με τους διδασκόντες. Η εξουσία νομοτελεσμακά είναι από μόνη της μια μορφή εξουσίας, που μάλλον οι διδασκόντες μπορούν να έχουν. Η εξουσία των φοιτητών έτσι είναι περισσότερο μια χρήση εξουσία εκπαιδευτικού, αναδρομική της εξουσίας των διδασκόντων. Οι φοιτητές έχουν δύο ριζικά διαφορετικά χαρακτηριστικά, σε σύγκριση με τους διδασκόντες: ο είναι περατικοί και β. δεν έχουν το βίωμα της παραγωγή. Αυτό τους κάνει συχνά δημογραφικούς στην ελεγκτική τους λειτουργία, και από την άλλη όμως τους προστάσει από την ανάληψη αλλά και από την ανάληψη των αυταρκών των πράξεών τους μετά την απόφαση χρονική αρρίδιο. Δηλαδή τους προστάσει από το κλάτος των ενεργειών που οι πανεπιστημιακοί τους πράζουν για να πανεπιστήμιο.

Τέλος μένει και το κράτος εργαζόμενο του τι σημαίνει "πρωτεύς". Έχουν κι αυτοί τα εσωτερικά δικά τους συστήματα εξουσίας, το οποίο ανάλογα με το πώς λειτουργούν, δημιουργούν συνθήκες έγκυρης ή στρεβλής εκπροσώπισης του συνόλου του φοιτητικού σώματος. Οι διδασκόντες δεν απαλλάσσονται από την ευθύνη να έχουν δική τους γνώμη για το ζήτημα της εκυρότητας ή μη της εκπροσώπισης, οχυρώνόμενοι πίσω από τα τυπικά επιφανόμενα, πρώτα γιατί έχουν μια όμοια αίσθηση του συνόλου του φοιτητικού σώματος, και δεύτερο γιατί ανάλογα με την γνώμη τους αυτή, συσκευάζουν την ελεγκτική και αποφασιστική λειτουργία των φοιτητών.

Τελικά συμπεράσματα:

Προσπάθησα να θέσω όλα τα κύρια ζητήματα, τα οποία δεν μπορούμε να παρακλιμώμε, αν θέλουμε να καταποσοίμε σοβαρά με το Τμήμα μας. Αν είπα πράγματα αυτονόητα, τόσο το χειρότερο. Γιατί αυτή είναι η μοναδική μου πρόταση. Να συζητήσουμε να αυτονόητα.

Αν δεν το αποφασίσουμε "Τότε δεν έχει κανένα νόημα να χώνουμε τον καιρό μας για να ψάχνουμε αυλολογικές απαντήσεις σε μεζόντα ερωτήματα της Ευρωπαϊκής Εκπαιδευτικής Πολιτικής", αλλά μας μένει είτε ο δρόμος μιας ηθελιμένης ή αθελιμένης μαχητικής ψυχοπαρασίης, είτε ο δρόμος της στοιχικής σωτηρίας", όπως κλείνει και το επίμωθο του κειμένου να σας μοίρασα.

Προσωπικά δεν είμαι αισιοδοξός, φοβόμαι, μαζί με τον René Char ότι "Έκει που είμαστε, δεν επίγει η απουχία".

Παρ' όλα αυτά, προσωπικά δεν αισθάνομαι ητνητός.